

СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ПРИВАТНОЇ ШКОЛИ

В XXI в Україні буде формуватися різнообразная по типам и формам национальная система образования. Одним из главных элементов этой системы являются частные учебные заведения. Структура деятельности таких учебных заведений определяется требованиями государственных стандартов образования спросом и предложением рынка труда и рынка образовательных услуг, родительским заказом на обучение и воспитание ребенка. Главной стратегией функционирования частных школ является личностно ориентированное воспитание и обучение, которое и определяет главные цели и задачи их деятельности.

Становлення незалежної Української держави і поступальний економічний розвиток, зміцнення засад громадянського суспільства потребують адекватної і амбітним і благородним цілям високоефективної системи освіти. Спільними зусиллями держави і громадськості ми маємо перевести вітчизняну систему освіти з нинішнього режиму “виживання” в режим ефективного поступального розвитку. Лише за цієї умови Україна зможе реалізувати притаманні їй конкурентні переваги, щоб інтегруватися в світову спільноту на вигідних умовах.

Пріоритетним завданням освітньої політики демократичної держави є забезпечення вільного, рівного доступу громадян до якісної освіти. Треба максимально враховувати прогресивний зарубіжний досвід, зокрема впровадження інноваційного, гуманістичного типу освіти, багатоконпонентний зміст освіти, що охоплює і знання і способи практичної діяльності, і формування ціннісних орієнтацій особистості, творчого підходу до оволодіння знаннями, зокрема, вміння самостійно набувати різних різних інформаційних джерел. Але побудова національної системи освіти, яка базується на ідеях плюралізму і варіативності, диверсифікації традиційної школи і яка зможна забезпечити високоякісну освіту для

прошарків населення, потребує значних фінансових витрат державного бюджету. Внаслідок цього виникає необхідність формування різноманітної за цілями, змістом, типами та формами власності навчальних закладів структури національної освіти. Зокрема, в усіх розвинутих країнах світу залишається незмінною мережа приватних освітніх закладів, а в деяких країнах (Україна, Росія, Японія, країни Східної Європи) вона в останній час помітно збільшується [7].

В Україні економічні та політичні зміни призвели до створення нових економічних умов функціонування закладів освіти, які з необхідністю повинні були пристосуватися до цих умов. Приватні заклади освіти виступили себе конкурентоспроможними на сучасному ринку освітніх послуг. Переваги шкіл нового типу, зокрема, приватних, обумовлені не тільки нездатністю традиційних організаційних форм навчання в повному обсязі вирішувати поставлені перед сучасною освітою завдання, а й обмеженістю самої культурологічної концепції, закладеної у вітчизняну педагогічну філософію, яка в значній мірі підпадає під вплив традиційної парадигми виховання. Водночас збільшується небезпека, особливо в умовах сучасної України, підпорядкування особистості новим, часто ситуаційним вимогам соціума на шкоду загальнолюдським цінностям та ідеалам. Дійсні демократія і гуманізм, у тому числі й в освіті, розуміють як собою поважне ставлення до думок інших людей, до традицій інших культурних і історичних традицій. Головними перевагами здійснення освітнього процесу в приватній школі слід вважати: можливість глибшого використання нових технологій виховання, ефективнішого використання особистісно орієнтованого підходу до виховання завдяки зростанню обсягу індивідуальної роботи з учнями та реалізації нетрадиційних форм організації навчально – виховного процесу; наявність нового мобільного механізму здійснення тих або інших форм виховання та навчання (школа повного дня, клубна школа, мережа факультативів та ін.); тісніший зв'язок між педагогічним колективом та батьками учнів та ін. Створення приватної школи не тільки як освітнього закладу, а й як суб'єкта ринкових відносин дозволяє швидше відчувати зміни в суспільстві, швидше на них реагувати. Структура діяльності такого навчального закладу визначається не тільки загальнокультурним та

освітнім простором країни, а й вимогами ринкової економіки, в тому числі й ринку праці.

Вирішенню освітніх завдань, які стоять перед приватними закладами освіти, має сприяти особистісно орієнтована освіта, яка ґрунтується на таких основних положеннях:

1. Особистість формується в ранньому дитинстві, тому учень школи – повноправна особистість.
2. Особистість у педагогічному процесі є не лише об'єктом, але й активно діючим суб'єктом.
3. Особистість – мета освітньої системи, а не засіб для досягнення будь-яких зовнішніх цілей [6].

Методологічну установку теорії особистісно орієнтованої освіти складають два підходи в сучасній психолого-педагогічній науці:

- діяльнісного підходу в психології та педагогії, який розроблявся в дослідженнях вітчизняних психологів педагогів Л.С.Виготського, В.В.Давидова, О.М.Леонтьєва, В.Д.Шадрикова, П.І.Підкасистого, Г.П.Щедровицького, Т.І.Шамової та ін.;

- гуманістичного підходу в сучасній світовій психології, який знайшов відображення в працях закордонних психологів К.Роджерса, А.Маслоу, Р.Мейя, В.Франкла та ін.

Питаннями розробки психолого – педагогічних і дидактичних основ особистісно орієнтованої освіти займалися такі вчені як А.Амонашвілі, І.Д.Біцадзе, О.В.Бондаревська, О.С.Газман, М.Б.Євтух, В.Г.Кремень, С.В.Кульневич, В.В.Серіков, С.І.Подмазін, О.Я.Савченко, О.В.Сухомлинська, І.С.Якиманська та ін.

Проблема управління особистісно орієнтованою освітніми системами розглядалася в дослідженнях Х.И.Лийметса, Л.І.Новікова, В.А.Караковського, В.А.Сластьоніна, Т.І.Шамової, П.І.Третьякова та ін.

Незважаючи на велику кількість теоретичних робіт та практичних досліджень з питань особистісно орієнтованої освіти, залишається ряд суперечливих висвітленні даної проблеми. Наприклад, І.Ф.Харченко взагалі вважає невірним вживання терміну “особистісно орієнтоване виховання”, оскільки, на його думку, будь-яке виховання є зорієнтованим на розвиток особистості. Також залишаються нерозв’язаними такі суперечливі суперечність між соціалізацією та вихованням особистісно орієнтованій освіті, яка обумовлена

включенням до виховання особистісно орієнтованої освіти

рис характеру людини, ніж до соціально значущих; між суспільно орієнтованим типом освіти та особистісно орієнтованим типом у вітчизняній системі освіти, яка виявляється в протиріччі освітніх стандартів та в недосконалому навчальних програм, у недоліках при визначенні цілі та змісту сучасних процесів навчання та виховання; між двома моделями виховної системи школи, які існують в сьогоденній освітній сфері – “колективною моделлю”, творцями якої є видатні вітчизняні педагоги А.С.Макаренко, С.Т.Шацький, В.М.Сорока-Росинський, П.М.Коротков, М.П.Щетинін та ін. і “адаптивною моделлю”, яка спирається на праці Л.С.Виготського, П.П.Блонського та їх послідовників.

У цьому принциповому для реформування школи питанні загострюється актуальна гуманітарна проблема, пов'язана зі встановленням паритету впливів суспільства на особистість та особистості на суспільство. До кінця 80-х років пріоритет визнавали за суспільними впливами. Такий підхід є характерним для соціально-психологічного клімату авторитарного суспільства; він сприяє втіленню школою завдань перед замовленням держави, її соціальних настанов щодо мети, змісту, формування психології особистості в системі шкільних установ, певного диктату останньої стосовно прав учня як особистості на індивідуальний вибір своїх світоглядних позицій, а й майбутнього в цілому. Зменшується ж право родини на визначення бажаного майбутнього для своїх дітей не збігається з такого роду пріоритетами шкільного навчання та виховання [1].

Прийняття ролі батьківського замовлення в системі шкільного виховання, недостатня практика забезпечення батьків стають причинами внутрішнього, часто конфліктного, протистояння режиму шкільного життя школи. Якщо освіту орієнтовано на обслуговування в першу чергу державних інтересів, соціального замовлення, то батьки, людину навчають і виховують для задоволення індивідуальних потреб суспільства. Школи, які функціонують в такому заідеологізованому освітньому середовищі, сприяють формуванню ідеологічно привабливої, однобічно підготовленої й конформної особистості. І хоча загальна науково-технічна та соціально-економічна підготовка такої людини може бути дуже високою, і успіхом задовольняти потреби відповідного суспільства, але ні сам учень, ані його батьки не є замовниками цієї освіти та освітніх послуг. Вони не обирають цілей та

змісту навчання й виховання, відокремлюються від планування та організації освітнього процесу. Чинниками психічного та соціального розвитку, безпосередньо пов'язаними з індивідуальними особливостями дитини, надається другорядне значення. Така, як її часто називають, адміністративна педагогіка, зараз не тільки не відповідає сучасному постіндустріальному, інформаційному суспільству, але стає дуже агресивним й ворожим фактором, перешкоджаючим активним змінам в суспільстві, культурі та освіті.

Індустріальному суспільству в культурі відповідає соціорієнтована освіта, яка заснована на набутті знань і виробленні вмінь застосовувати їх, на авторитеті науково-технічної та соціальної парадигми, на репродуктивному типі знання і репресивній системі оцінювання освітнього розвитку людини. На зміну індустріальному суспільству приходить постіндустріальне, інтелектуальне інформаційне, головними цінностями якого є:

- особистісно-зорієнтована культура, яка підпорядковує глобалізовану інформацію і створює благоприсне для розвитку особистості інформаційне поле;
- конструктивне, творче, продуктивне знання, вміння керувати інформаційними потоками;
- плюралізм в ідеології, поважне ставлення до іншої особистості, іншої культури, іншого способу мислення;
- здатність до діалогу, до різних типів, видів і форм комунікацій;
- широта, глибина, креативність та варіативність мислення;
- просторова та часова культурна і соціальна мобільність особистості, яка перебуває в ситуації постійного пошуку, вибору.

Реалії сьогодення такі, що існування людини у відриві від загальнолюдського культурного простору неможливе. Розвиток нових інформаційних технологій, інтенсифікація зв'язків між країнами, збільшення міграції населення потребують постійної залученості кожної людини в світовий культурний простір. Це вимагає від неї поважного ставлення до носіїв інших культурних традицій, вміння приймати участь в постійному "діалозі культур". В сучасній освіті зростає потреба у розгляданні духовної і культурної спадщини людства й його величезних досягнень в історії.

життя і діяльності величезних історичних постатей, в усвідомленні прогресу цивілізації як безперервного потоку людських долі і постійного духовного пошуку. Тому навчання як занурення особистості учня в світовий потік культури, як самореалізація і самоактуалізація цієї особистості у вічному “діалозі культур” – такий погляд є одним із головних принципів діяльності школи нового типу.

З іншого боку, особистісно орієнтоване навчання, яке опирається на активізацію особистісного досвіду учня, неможливе без зв'язку цього досвіду з досвідом всього людства, навчально-виховний процес постає як своєрідна форма пошуку істини, ідеалу, гармонії з оточуючим світом, співставлення свого власного досвіду з досвідом людства.

Для приватного закладу освіти особистісно орієнтоване навчання є суттєвим компонентом її стратегії, який дозволяє йому впевнено відчувати себе на сучасному ринку освітніх послуг. Саме виховне середовище приватної школи повинно стати впроваджувачем нової гуманістичної та демократичної ідеології, моделлю гуманістичних та плюралістичних відносин між людьми.

Сучасні соціальні процеси змінюють співвідношення між пропозиціями й попитом на ринку освітніх послуг, що призводить до зміни ролі якості навчання та виховання й рівня задоволення індивідуального замовлення на освітні послуги. Якість навчання та виховання учнів приватних закладів освіти, відповідність кінцевого результату соціального процесу родинному замовленню на освіту стає критичним чинником конкурентоспроможності освітніх послуг, якість яких нижча від вимог ринку, втрачає свою реальну ринкову вартість навіть за наявності інших переваг в організації освітнього простору (кваліфікаційно-технічна база, якість навчальних приміщень тощо). Вимоги ринку змушують приватні навчальні заклади пристосовувати освітні послуги до вимог усієї цільової групи споживачів, відтак виникла потреба в підвищенні рівня диверсифікації освітніх програм.

Ключового успіху приватний навчальний заклад може досягти лише за умовою, коли він стане установою, яка здатна задовольнити будь-які замовлення на освітня послуги. Тому батьківське або інше індивідуальне замовлення на освітня послуги

й важливим чинником стратегії такого навчального закладу та однією з головних підсистем в загальній його структурі.

Таким чином, можна виділити декілька елементів підсистеми “родинне замовлення на освіту”:

1. Індивідуальний контракт та особисте замовлення на освіту, які передбачають не тільки очікуваний кінцевий результат освітянського процесу, а й обсяги навчальної та виховної роботи, методика та технологію оцінювання навчальних досягнень учня, особистісно орієнтовану діагностику ефективності навчально-виховного процесу, яка б задовольняла потреби дитини та його батьків;
2. Побудова індивідуальної освітньої траєкторії, яка на основі дослідження особистісних базових психологічних та педагогічних якостей індивідуальності дитини постійно відображає особистісний освітній приріст кожного окремого учня;
3. Програмування кожною дитиною та його родиною індивідуальної освітньої діяльності по відношенню до загальних та особистих фундаментальних освітніх об'єктів;
4. Діяльність щодо одночасної реалізації індивідуальних освітніх програм та колективної освітньої програми і т.д.

Учень набуває право на індивідуальний зміст і швидкість навчання та виховання, вибір темпу, форм і методів навчання, на індивідуальну картину світу та на особистісний систему цінностей.

Таким чином, побудова особистісно орієнтованої виховної системи приватної школи повинна спиратися на родинне, батьківське замовлення на отримання освітянських послуг, яке для навчальних закладів такого типу є домінуючим соціальним фактором поряд з державними стандартами в освіті, вимогами ринку освітніх послуг та ринку праці.

Цитована література:

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття). К., 1996.
3. Методика воспитательной работы: Учеб. пособие для высш. пед. уч. заведений / Л.А.Байкова, Л.К.Гребенкина, О.И.Григорьева. М.: Педагогика, 1987.

др.; Под ред. В.А.Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 144 с.

4. Мусатов С.О. Про соціальні засади оновлення загальноосвітньої школи// Педагогіка і психологія. – 2001. - № 3 –4. – С.25 – 33.
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб./ О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. Ред. О.М.Пехоти. – К.: АСК, 2002. – 255 с.
6. Павленчик В.О. Системний підхід у дослідженнях проблем виховання дітей// Педагогіка і психологія. – 1999. - №2. – С.59 – 65.
7. Построение модели личностно-ориентированного обучения. Под научной редакцией Якиманской И.С. – М.: КСП+, 2001. – 128 с.
8. Шадриков В.Д. Философия образования и образовательная политика. – М.: Логос, 1993. – 186 с.

Ящук І.П.

м. Хмельницький

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АКСІОЛОГІЧНОГО ТА КОМУНІКАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛІВ ОСОБИСТОСТІ

В статті розкривається сутність аксіологічного та комунікативного потенціалів особистості. Викладені підходи до проблеми відомих філософів. Розкрито основні зв'язки взаємозв'язку аксіологічного та комунікативного потенціалів особистості

В умовах сучасної трансформації та відродження української нації особливого значення набуває розвиток ціннісних орієнтацій особистості. В умовах вищого освітнього навчального закладу це питання постає особливо гостро, оскільки мова йде про формування майбутньої еліти – сучасного вчителя, основна педагогічно-нажлива функція якого полягає у передачі ціннісних цінностей та формуванні аксіологічного та комунікативного потенціалів вихованця. Для вирішення цієї проблеми, вважаємо за необхідне розглянути філософські засади проблеми взаємозв'язку аксіологічного та комунікативного потенціалів особистості.

Найбільш повно проблема розвитку аксіологічного та комунікативного потенціалу особистості розглядалась вченими: Р.Декартом, Б.Паскалем, Б.Спінозою, Ф.Гоббсом, Д.Юмом, А.Смітом, Д.Рікардо й ін. Ця проблема потребує серйозного розгляду з огляду на сучасні умови розвитку освіти та суспільства.